

-Kako je sve nisu zvali: ruska Peti Smit, ruska Alanis Moriset. Njoj se valjda najviše dopalo kad su je prvi put nazvali “ruska Dženis Džoplin”. Mislim, baš se, ono, smejala kad je prvi put to čula. Rekla nam je: “E, jebo te, sad stvarno moram da je preslušam, tu Džoplinku, da vidim o čemu se radi”.

– Vidiš, ona se stvarno nije tim smarala. Mislim, na koga liči, do koga dopiru te njene pesme i tako to... Nimalo. Ma mi smo ti uopšte takav narod, prvo nešto uradi, pa se tek posle smišlja – Marinin široki osmeh probija se kroz tamne naslage noći. Avgust je, ali avgust u Ufi već miriše na jesen, vlažnu i hladnu, na blato, koje spiraju neprekidne kiše i na benzin koji se u duginim bojama razliva po barama duž ivičnjaka. Ubrzavamo hod, bežeći pred hladnoćom. – Ona je samo htela da svira te svoje pesme, koje je pisala tako, uglavnom za sebe, i ponekad za celo naše društvo.

– A posle se ispostavilo da su te njene pesmice bile neka, kao, rok-revolucija. I sad mu ona stvarno dođe kao Džoplinka. Baš me zanima da li ju je ikad preslušala – Marinin grleni smeh razbija tišinu noćne Ufe. Ponoć tek što je prošla, ali grad već spava tvrdim snom ruske provincije. Pokušavamo da uhvatimo taksu na pustoj trolejbuskoj stanici. Vozači prvih pet automobila koji se zaustavljaju misle da smo prostitutke.

Sećam se ruskih hitova 1998.

Dinosaurusi sovjetskog roka sanjivo su se šetali kroz nepoznate pejzaže novog sveta. Iz radija je dopirao jeftini pop – plastični glasići zvezdi za jednokratnu upotrebu besramno su se klizali po

DEVOJKA KOJA ZNA ŠTA JE BLUES

ANA UZELAC

Lady sings the blues
She tells her side
Nothing to hide
And now the world will know
Just what the blues is all about

(Billie Holiday/Herbie Nicols)

Dama peva blues
Peva svoju stranu priče
Bez tajni
I uskoro će saznati svet
O čemu je zapravo taj blues

(Bili Holidej/Herbi Nikols)

glatkim melodijama. Monotoniju su s vremena na vreme razbijale samo “šansone” – sentimentalne balade ruskog podzemlja, pevane hrapavim glasovima lažnih robijaša. Sećam se očaja s kojim su neke radio-stanice popunjavale prazninu baladama Vladimira Visockog ili Bulata Okudžave. Glasovi starih bardova zvučali su gluvo i izgubljeno u svetu, koji se zauvek promenio.

Sećam se bofla koji je curio iz zvučnika, lažne realnosti u veselom C-duru, ljubavnih pesmica toliko glupavih da su ih ismevale čak i lakoverne tinejdžerke.

Ruska muzika nije imala ništa zajedničko s realnošću, koju sam svakodnevno upoznivala krstareći ulicama njenih gradova. U lakim pesmicama nije bilo mesta za one čija sam lica sve češće primećivala po metroima, na ulicama i peronima železničkih stanica. Izgledali su tuđe – s rancima nemarno prebačenim preko leđa, skejtbordima pod miškom i slušalicama MP-3 plejera u ušima. Stajali su drugačije, hodali su drugačije, imali su drugačije gestove. Čak je i jezik kojim su jedni s drugima govorili bio drugačiji – njihov ruski bio je nerazumljiv čak i onima koji su se rodili samo deset godina ranije.

Stari ruski rok nije više umeo da peva na tom jeziku. Jeftini pop nije hteo.

212

I možda se zato tako jasno sećam prvih akorda pesme, koja se jednog zimskog jutra razlila u mojim kolima. Bio je to čisti, sirovi gitarski rok – prost i svež kao griz zelene jabuke posle meseci industrijske marmelade. Sećam se kako su se prosule po sedištima nedorađene kode, razleteli akordi, ispušteni na pola puta. Nedovršeni agresivni rifovi lupali su glavama o stakla zabravljenih prozora.

I sećam se glasa, koji se kao oluja skupljao nad celim tim haosom – podšivenog ironijom, nasićenog hiljadama protivrečnih emocija, zadihanog ženskog glasa, koji se u sekundi menjao od kristalnočistog do promuklog.

Usput sam negde stala da kupim kasetu. I zakasnila sam na posao, birajući put dovoljno dugačak da bih mogla da preslušam ceo album.

Četiri godine kasnije pričala sam Miši ovu priču. Sedeo je s druge strane masivnog drvenog stola u pretencioznom restoranu moskovskog kluba “16 tona”. Svako, ko se iole računa na moskovskoj show-biz sceni ima ovde otvoren račun, klupsku kartu i popust. Svaki iole ozbiljni bend je ovde bar jednom nastupio. – I ona je isto ovde dala koncert – Miša se priseća. – Prvi nastup u Moskvi – klima značajno glavom. Klub još s ponosom čuva fotke koje je neko tada slučajno napravio – mršavi devoj-

čurak u smešnom žaketu od zelenog pliša, s plastičnim cvetom kamilice zataknutim za uvo i limenkom piva u ruci.

– Ispada da sam bio skroz u pravu – Miša mi poklanja jedan od svojih širokih, zadovoljnih osmeha.

Miša je u to vreme otvarao novi gradski radio u Moskvi: “Naš radio”. Bez razmišljanja je stavio SPID [*rus. AIDS*] na vrh play-liste. – Trebalo je da odlučimo koju ćemo od tih pesama s njenog prvog albuma da lansiramo. Druge stanice su već puštale lakše komade, manje kontroverzne. *Kamilicu*, na primer, ili *Sneg*. A mi smo izabrali *SPID*. Jer to je pesma koju ne možeš da ne primetiš. Kad je čuješ, ne možeš da se praviš da se ništa nije desilo.

Miša ima kratku koziju bradicu, naočare s tankim crnim ramom i čitav niz širokih srebrnih prstenova na prstima obe ruke. Miša ima pune džepove divljenja za samog sebe i rezerve samopoštovanja da mu traju još tri života – već nekoliko godina Miša je nezvanični guru novog, preporođenog ruskog roka. Tog, što je zapravo i počeo od *Kamilice* ili od *Snega* ili možda baš od *SPID*-a, koji ljudi nisu mogli da ne primete.

– Sediš, znači, recimo u kolima – Miša objašnjava. – Slušaš kako neki devojčurak finim tihim glasom peva o tome kako se vraća s dečkom kući, noćnim autobusom. Ono, kao, prazan autobus, letnje več, klinci otvaraju prozor, vetar im duva u lice i misliš: e, sad će refren i tu ima da padne žvaka. E paz' da neće. Umesto žvake, riba odjednom menja glas i daje mu ga: *Vetar nam otkriva strašnu tajnu / da ti imaš AIDS / i znači umrećemo*. Tras – pravo u lice. AIDS, smrt i tako to. I sve to peva vršnjakinja tvoje ćerke. I tako jedno pet puta da slučajno ne pomisliš kako si pogrešno čuo. 213

– Ljudi najpre nisu verovali sopstvenim ušima. Kad sam prvi put pustio pesmu, bar me je desetak prijatelja nazvalo da pita da li su dobro čuli. Shvati, '98. je sama reč “AIDS” bila maltene psovka. Pristojan svet nije na takve teme razgovarao. A njihova deca su tačno znala o čemu riba peva. Ma oni su se već par godina masovno navlačili na heroin. I zaražavali se na sve strane...

– Pomislio sam, Mišo, brate, izgleda da si se našao usred istorije ruskog roka – Miša ozbiljno klima glavom. – Imao sam *feeling* da će posle njenog albuma sve biti drugačije.

Nije ona baš sve sama promenila – Miša se popravlja. Ispod muzičke pustinje, koju je video svaki iole inteligentniji slušalac, scena je ključala. Miša se priseća kako su odjednom sa svih strana počeli da se pojavljuju neki novi ljudi, mlađi, što su do juče svirali po garažama i podrumima. Klinci izrasli na potpuno drugačijim muzičkim tradicijama, na *Nirvani*, na *Radioheadu*. To je bila potpuno nova ge-

neracija: sveža, bez lažne skromnosti, željna slave, uspeha, što da ne, nema u tome ništa loše. Miša je tada odlučio da njegov radio mora da pušta samo ruski rok – manje-više rok, smeje se, u naše vreme je teško razlučiti žanrove. Ali to je imalo da bude isključivo dobra domaća muzika. Bez sranja, bez jeftinoće.

Gledali su ga kao samoubicu – čoveče, gde ćeš naći toliko dobrih ruskih bendova da ti popune 24 sata dnevno? Našao je. Nije baš sve što su svirali bilo superdobro, bilo je rupa koje je morao da popunjava klasikom sovjetskog roka. Ali to je bilo samo u početku. Sad 24 sata nisu dovoljna da se pokaže sve šta se u ruskoj muzici dešava – nema mesta ni za elektroniku, ni za sjajni ruski hip-hop. Ograničili su se na gitarsku muziku. A tu je Zemfira bila jedna od prvih. I najbolja, Miša klima glavom. Za sada nema bolje.

– Prvi put sam je čuo na festivalu Maxidrom, baš pre nego što je izašao prvi album. Prišao sam joj i rekao: preslušao sam tvoje snimke. Boli glava. Rekla je nešto kao “M-hm. Cool. Hvala, brate”. Ali videlo se da mi je poverovala. I to mi je baš bilo drago – znaš, kod nas u struci komplimenti mu dođu kao neka vrsta obaveze. Mislim, ne možeš da priđeš čoveku i da mu kažeš: Snimio si govno, a ne album. Naročito ako je to stvarno tako. A ona je bila iznad tog sranja. Ona je bila stvarno dobra.

214

Miša se seća da nikako nije mogao da joj vidi lice od šiški koje su joj padale do brade. Mesecima posle dolaska u Moskvu skrivala se iza tih šiški. – Znala je da, he, kako da ti kažem... pa, da nije baš superplavuša za kojom se svi okreću na ulici, je l' tako? – Miša sleže ramenima.

Hodala je u farmerkama, patikama i perjanom prsluku. Bez šminke i s većitom cigarom u ruci. Čak i na sceni, na koncertima. Zemfira je bila živuća, dišuća i pevajuća uvreda za sve te mirišljave lutkice koje su ukrašavale rusku scenu. – Nisu mogle da je smisle – Miša se seća. – A nju je za to bolelo dupe...

– Mada smo s tim njenim licem stvarno posle imali problema – kaže. – Naročito izdavač. Žalili su mi se: “Pa dobro, Mišo, napravićemo joj spot, pustićemo je na TV i... šta onda? Narod će se razočarati”. A ‘narod’ je o njoj maštao. Svi su bili totalno izbezumljeni od njenih pesama. Svi su hteli da je napokon vide.

– Na kraju smo joj na tom prvom spotu zamazali lice. Rekli smo joj da hoćemo tako da sačuvamo oreol tajne oko nje. Misteriju. Neka se ljudi još malo prže, nek' misle ko li je ta Zemfira. A zapravo se radilo samo o tome da je ne pokažemo prerano.

– A “narod,” ispostavilo se, nije bio glup. Bolelo ga je uvo da li je lepa ili ružna. Sve je već bilo rešeno. Posle takvog albuma izgled nema nikakvog značenja. Dženis Džoplin, uostalom, niko nije voleo zbog njene lepote, je l' tako?

Četiri godine kasnije, njeno je jedno od najbolje prepoznatljivih lica u celoj Rusiji. Ravne obrve, pod njima par živih, zelenih očiju, dugi uzani nos, i dalje uglavnom bez šminke. Šiške su ostale, ostali su čak i plavi pramenovi – večita moda ruske provincije. Na poslednjim slikama uvek nosi tamne naočare.

Najbolje su ipak slike sa koncerata. One, na kojima čovek može da dotakne napetost, da oseti pod prstima zategnute glasne žice. Na koncertima skida naočare. Na koncertima, kaže, nema foliranja. Tamo teku čiste emocije. A o tome se zapravo i radi. Na koncertima svako pokazuje svoje lice.

Fotografije leže razbacane na uzanom krevetu mog kupea, dopunjavajući isečke iz desetina raznih časopisa, koje sam ponela na put. Preko hiljadu kilometara istočno od Moskve, mereći poslednjih par sati pesmama, koje su zujale u walkmanu, pitala sam se da li će mi Ufa reći išta novo. Da li Ufa zna nešto, što se ne da saznati iz isečaka, iz biografskih članaka, uspomena prijatelja, iz recenzija albuma i koncerata, iz cele te mase show-biz produkcije, koja je nastala za poslednje četiri godine od kad se pojavio glas koji su nazvali “prelomljenim glasom celog pokolenja”.

215

– Ovde ceo grad, cela Republika pripada jednom čoveku i njegovoj porodici: našem predsedniku Murtazi Rahimovu. Banke, fabrike, nafta, hemijska industrija. Sve. Najveća banka Baškirijske, UralSib, pripada njegovom sinu, Uralu Murtazoviču. Oni su vlasnici i NefteHima, znaš šta je to? To ti je jedna ogromna naftno-prerađivačka industrija. Tone nafte, tone para. Ja radim u odeljenju kreditnih karti UralSiba, preko nas idu sve pare NefteHima, svi njihovi prelive, sve plate. Naravno, ne bih baš smela da ti to kažem, profesionalna tajna i sve to, ali reći ću ti, čisto da imaš predstavu: tamo obični knjigovođa zarađuje po 10-15 hiljada mesečno. Je l' možeš ti to da zamisliš?

Ksenya meša kafu elegantnom kašičicom. Mlečna pena polako nestaje, rastvara se u slatkastoj braon tekućini. Ksenya popravljala naočare i nastavlja.

– Ako kreneš odavde u pravcu Černjиковke, tamo, iza nje, počinje PromZona. Ekologija je tamo užasna, tamo čovek bukvalno ne može da diše. Pustinja, samo rafinerije i teška hemija. Sećaš se, možda, pre 12 godina tamo se desila strašna nesreća u jednoj od tih fabrika. Koliko je ljudi tada poumiralo... Stotine. Ceo grad do dan-danas boluje. Čitava predgrađa su opustela, okolna sela zvrje pra-

zna. Ako odeš tamo, videćeš prazne kuće, još ih nisu srušili. Kažeš da Ufa izgleda kao bogati grad. Sve naše bogatstvo potiče odatle. Iz tih četrdesetak kvadratnih kilometara PromZone.

Ksenya klima glavom i srče vruću kafu. Ksenya ima 23 godine i živi u svetu plastičnih kartica, privatnih banaka i međunarodnih preliva. Voli da posmatra komplikovane reke para, koje teku preko njenog radnog stola i da razmišlja kuda vode.

Ksenya se smeje kad je pitam da li se seća života bez privatnih banaka, bez biznisa, bez automata (ATM?) i plastičnih kartica. Teoretski, kaže, zna da je to nekad tako izgledalo. Ali ne može da zamisli, stvarno, smeje se, nema predstavu kako su ljudi mogli tako da žive.

Ne može, na primer, da zamisli život bez interneta, na koji troši polovinu svoje sasvim pristojne plate. Uostalom, preko interneta smo se i našle, u jednom od desetina foruma, gde se sreću fanovi Zemfire. I sad sedimo u kafiću u Ufi, materijalizujemo naše virtualno poznanstvo.

Priznajem da nisam baš tako zamišljala fana ruske grunge-garage-rok zvezde. Ozbiljno odelo, žaket i pantalone. Naočare, košulja, šminka, cipele na štiklu i posao u jednoj od najvećih ruskih banaka. Ali Ksenya u svojoj strogoj kožnoj torbi nosi MP3 plejer i u njemu sve Zemfirine albume. Kaže da u poslednje vreme često sluša pesmu *Webgirl*, o devojci koja se nada da će provodeći sate na internetu, naći veliku ljubav. I što više sluša, sve joj se više čini da Zemfira peva o njoj.

Ksenya provodi pauze za ručak u internet kafeu preko puta svoje poslovnice, a večeri kod kuće, pred kompjuterom. Četuje sa raznim internet-poznanicima i mašta o dalekim mestima gde oni žive. I planira kako će kod svih da ode u goste – i kod onih u Moskvi, i kod onih na Bajkalu. Otići će i do Harkova, tamo živi tip s kojim već ima virtualnu porodicu. Njena realna porodica, u međuvremenu, pomalo šepa. Muž je neuspeli biznismen, i odavno gotovo da i ne razgovaraju. Stajuju kod svekrve, pred kojom Ksenya sakriva telefonske račune.

Ksenya planira da otputuje sledećeg leta, čim uštedi nešto malo para i smrša. Ksenya ima petnaestak kilograma viška – šta će joj linija, kad joj muž nije ni za šta.

Ksenya kaže da joj je ranije omiljena pesma bila ona s prošlog albuma "*Hoćeš?*". Ona, u kojoj Zemfira peva svom da l' dečku da l' devojci, teško je reći... i moli ga samo da ne umre. I nudi mu svašta – sunce umesto lampe, sve svoje pesme, obećava da će dići u vazduh komšije što prave buku i ne daju mu da spava. Svako može da sluša tu pesmu na svoj način, ali Ksenya, kad je sluša, misli o svojim drugovima što su godinama umirali od nedostatka mašte, od AIDS-a i lošeg heroina. I šta

god da si im nudio, nije pomagalo. Ksenya oseća da je i Zemfira imala takve prijatelje. Uostalom u Ufi svako ima takve prijatelje. Ili je i sam jedan od njih. Takav je to grad.

Ksenya me vodi na obalu reke Bielaja ili, na baškirkom, Agidel, kako se kome više sviđa. Pita me da li znam onu pesmu “Bielaja reka,” što je peva Jura Ševčuk, legenda ruskog roka, još iz onih vremena, sovjetskih. Jura je isto naš čovek, ufimski, kaže. A pesma je o njoj, o Bieljoj, ili Agidel. Šta se kome više sviđa. I Ksenya pevuši strofu iz pesme u kojoj se dvojica prijatelja prisećaju mladosti, kada ih je “sudbina vodila na kaišu u svet, gde je sve bilo isto / a nama je ionako bilo svejedno”.

A sad je sve drugačije, Ksenya se smeje, skidajući sandale na štiklu i oprezno kvaseći vrhove nalakiranih prstiju u hladnoj vodi. Sad ne može više tako da se peva, jer ovih dana ništa više nije “isto”. Ima doduše još ljudi što ih “sudbina vodi na kaišu,” ali ima i onih što tako vode svoju sudbinu. I još joj stavljaju brnjicu, da ih slučajno ne ugrize, Ksenya se smeje. Ona ih sve zna, svi oni prolaze kroz njen ofis, svi ostavljaju svoj trag u prelivima i izveštajima sa računa, kojima barata.

Ksenya je negde pročitala da Jura zamera Zemfiri što ona ne poteže nikakve ozbiljne teme. Kao, ne buni se. Protiv laži, prevare i tako toga. Ali o čemu bi to Zemfira trebalo da peva? Kako je to nepravda što je Murtaza Rahimov jedini vlasnik Republike Baškirije? Budalaština. Zemfira peva o drugim stvarima. O tome kako to izgleda kad se rodiš i živiš u ovoj zemlji, koju ljudi kao Murtaza Rahimov tretiraju kao svoje vlasništvo.

217

Ufa zapravo i nije grad. Ufa je sklepana od gomile posvađanih raštrkanih deonica, koje su davno jedne drugima okrenule leđa. Suetni centar, “Lenjinski rejon”, leži na visokim stenama smeštenim u širokom ramenu Bielaje. Senoviti parkovi ovde više sa litica nad rekom, predrevolucionarne drvene kuće davno nestalih trgovaca nestaju u senkama ‘luksuznih’ betonskih solitera u kojima su nekada živeli partijski činovnici. Nad svim tim uzdiže se ogromna mermerna kocka, sa stubovima od dvadeset metara i marljivo održavanim parkom pred glavnim ulazom: Beli dom, sedište baškirske vlade. Nedaleko stoji veliki spomenik Salavatu Julajevu. Legenda kaže da je Julajev bio desna ruka Pugačova u njegovom krvavom seljačkom buntu pre tri stotine godina. Danas je Julajev narodni heroj i nezvanični otac baškirkog naroda. Nešto bliže stoji zgrada univerziteta i obnovljeni GUM – tržni centar od mramora i mesinga, ukrašen gigantskim plakatom sa slikom nasmejanog Murtaze Rahimova

okruženog kremom ruskih državnih činovnika. Negde u pozadini skromno se smeška jedva vidljivi predsednik Putin.

I šta ima Lenjinski rejon zajedničko sa Černjivkom, koja se nalazi daleko na severu i s kojom ga veže samo tanka pupčana vrpca Prospekta Oktobra? Sat i petnaest minuta truckave vožnje rasklimatanim trolejbusom na liniji 4, 5 ili 8. Pod uslovom, naravno, da se trolejbus usput ne pokvari, jer u tom slučaju putniku sledi još pola sata čekanja na sledeći, bez garancije da se u njega uopšte još može ući. Trolejbusi se sporo penju uz Prospekt i skreću nadesno tek na samom vrhu, kod Saborne džamije – još jednog mermernog monstruma čiji se visoki, ponosni minaret gubi u krošnjama topola. Ovde počinju radnička naselja.

Posle Drugog svetskog rata, sovjetska vlada je odlučila da ostavi u Baškiriji sve fabrike, koje su tokom rata bile ovamo evakuisane. Ufa je postala industrijski centar, a radnici svih tih mnogobrojnih fabrika naselili su se u Černjivkovi. Oni, što su se zatekli posle rata imali su sreće – dobili su stanove u zgodnim malim petospratnicama, građenim još u stilu staljinske arhitektonske škole, sa visokim plafonima, parketnim podovima i pseudogrčkim stubovima koji do danas pridržavaju nakrivljena ulazna vrata. Ali što dalje putuje trolejbus, to su više i gušće stambene zgrade – izrastaju im novi spratovi, sve su sivlje i zbijenije. Industrija se posle rata razvijala, dolazili su novi ljudi, gradili su im nove zgrade, sve brže, sve ružnije, sve traljivije.

Od Černjivke se granaju predgrađa DOK i InRos – užasni industrijski monstrumi građeni negde 70-ih i nazvani po fabrikama oko kojih su nastali. Ovde se sve ulice zovu Transportna ili Industrijska i teško je reći gde se završava fabrika i počinje stambena zgrada. Dole, ispod brda, leži Sipajlovo, nepregledna spavaonica sa desetinama blokova, ograđena od ostatka grada brdima, toliko visokim da se ni sa poslednjeg sprata najvišeg solitera ne vidi ostatak Ufe.

Tog dana padala je jaka jesenja kiša i svetla Sipajlova su žmirkala kroz vodenu zavesu kao hiljade minijaturnih svetionika. Nekada je ovo bilo elitno naselje, objašnjavao je Azat, držeći obe ruke na volanu i ne skrećući pogled s klizave ulice. Posle je otišlo do đavola, kao i sva predgrađa, uostalom. Droga, kriminal. Klasika. Ljudi su počeli da se iseljavaju. Počelo je da se pretvara u geto, kao Černjivka, kao DOK. Gradske vlasti su se uspaničile – ispostavilo se da je samo centar grada ostao manje-više normalan. I onda su odlučili da obnove Sipajlovo, sad ovde prave akva-park, otvaraju supermarkete, grade luksuzne solitere sa staklenim apartmanima na poslednjim spratovima. Azat se smeje. Valjda su prolupali, kaže. Niko normalan neće zbog nekog akva-parka da osudi svoju decu na život u Sipajlovu.

Azat je direktor rok-kluba Navigator, jedinog kluba u Ufi koji gaji samo gitarsku muziku. Navigator dovodi poznatije bendove iz Moskve i Petrograda, po-

maže mlade ufimske grupe, pravi im jeftine demo-snimke, ponekad čak plaća odlazak u Moskvu na festivale. – Nećeš mi verovati koliko se samo novih bendova pojavilo u Ufi posle Zemfirinog uspeha, smeje se, sklanjajući duge kovrdžave lokne s lica. – Svi su mislili: ako je mogla ona, mogu i ja. To su ti uglavnom lokalni momci iz dvorišta: zasviraće par puta, devojčice će se u njih pozaljubljavati, i toliko o tome. Onih pravih je mnogo manje, ali ipak postoje. Takvi što ne mogu da zamisle svoj život bez električne gitare. Rinat je jedan od njih, mada trenutno nigde ne svira.

– Ali Rinat ti ništa o Zemfiri neće reći. Otkad ga je iskaširala iz benda, to ti je tabu tema. Pitaj bolje Marinu, ona je jednostavna, ona se na ljude ne vređa. Marina pamti uglavnom dobre stvari.

Marina sedi s laktovima na kuhinjskom stolu i licem oslonjenim na dlanove. Gleda kako halapljivo jedem supu koju mi je nasula u veliki tanjir i smeje se. – Šta, ne hrane te baš najbolje ti tvoji rok-prijatelji, a? Naravno da te ne hrane. Takvi su ti oni – nema da se jede, samo kafa, votka, cigare. Nećeš mi verovati koliko je supe Zemfira potamanila u ovoj kuhinji. Većito gladna. Tu je sedela, na istoj toj stolici gde i ti. Samo ona uopšte nije mogla tako dugo da sedi na jednom mestu... – Marina se 219 smeje veselo, grleno.

Marina je jedina ostala tamo, gde je sve počinjalo: u ovoj kuhinji u soliteru na Sipajlovu i u redakciji radija Evropa-plus, gde je Zemfira prvi put snimila svoje pesme.

– Ostali su se razišli, kaže. – Direktor je otišao iz radija i otvorio sopstveni biznis, ostatak ekipe je našao drugi posao, neki su otišli sa Zemfirom u Moskvu. Neki su, kao Rinat, već uspeli i da se vrate, sleže ramenima. – A Zemfira je postala zvezda. Prava rok-zvezda. Baš onako kako nam je svima govorila.

– Ponavljala je to kao mantru – Marina se priseća. – Ponekad kad bismo izašli u neki od klubova, dešavalo se da su je razne face maltretirale. Pijani tipovi, smejali su joj se jer je bila žgoljava i ružna. A ona ih je samo gledala ispod onih šiški i kad bi joj bilo dosta, rekla bi: “Slušaj bre mali, koji si mi ti kurac? Ja sam na primer zvezda, a ko si bre ti? Niko. Ti si bre niko i ništa”. I umela je često da mu ga, ono, da po faci pesnicom i tako to. Nije se ustručavala. Ma ona ti je iz Černjikovke, a to ti tamo dođe ko dobar dan. To ti je njihov bonton: kad te neko krivo pogleda, daš mu po jajima.

– A jesi li već bila u Černjikovci? Ako nisi, obavezno idi da se prošetaš, možda ćeš nešto bolje shvatiti. To ti je jedno jako specifično naselje...

– U sovjetska vremena tamo su ti živeli graditelji komunizma, radnička klasa – Marina se smeje kiselkasto. – Svi su radili u jednoj od dve-tri hemijske fabrike ili u rafineriji. Život je bio relativno jednostavan: posao, kuća, votka. Bez ambicija. I kad nam se desila perestrojka, fabrike su stale i ljudi stvarno nisu znali šta da rade sa sobom. Išli su na posao, po navici, ali na poslu se ništa nije dešavalo. Sve je stalo. Nije bilo nikakvog posla. Niko im nije davao platu, naravno. A ljudi su svejedno išli u fabrike, od ponedeljka do petka. Nadrealno. Ali oni stvarno nisu znali šta bi od sebe. Nisu znali ni za šta osim za te svoje fabrike. Muž je ceo život radio na traci, žena je ceo život tamo bila spremačica. U fabrici su se sreli, tamo su se venčali, fabrika im je dala stan u kome su im se rodila deca, i ta bi deca isto radila u fabrici da je sve bilo po starom... Sve je bilo isprogramirano. Jedino što je taj program odjednom stao. Ja stvarno nemam pojma od čega ti ljudi tamo žive. Neki su našli posao u fabrikama, kad su ponovo proradile pre par godina. Neki su i dalje nezaposleni. Njihova deca su krenula u krimose – tamo svi ili diluju ili se drogiraju. A najčešće i jedno i drugo. I tako, Černjиковka mu dođe ko neki naš Harlem.

220 – Ja se sećam da sam prvih godinu dana nakon njenog odlaska u Moskvu čitala po novinama kako je tu izmlatila fotografa, tamo oterala specijalca na kurac, jer je nešto maltretirao Serjogu, što joj svira na sintisajzeru – Marina se smeje. – Uvek mi se činilo da je to sasvim OK. To tako i treba da bude. Donela im je u tu zalizanu Moskvu malo černjиковskih pravila igre. Rusku realnost.

Sledećeg jutra krenula sam u potragu za ruskom realnošću. Trojelbusom broj 4, ili 8, ne pamtim više, do okretnice, tamo gde se završavaju poslednje zgrade i počinju prvi gigantski betonski soliteri, radnički hoteli u kojima u većitoj privremenosti žive zarobljene porodice poslednjih radnika koji su došli u Ufu tik pred raspad zemlje, primamljeni obećanjima boljeg života, redovne plate i velikih prostranih stanova. Odatle sam krenula pešice nizbrdo, na sam kraj grada, na Ušakova ulicu petospratnica-hruščovki, čiji prozori gledaju na brda iza grada. Ili na zatvorena, ograničena zgradama kvadratna dvorišta, kroz koja sam cunjala tražeći poznato lice, pejzaž, ulaz, bilo šta što bi ličilo na neku od njenih pesama.

U dvorištu ispred zgrade u kojoj je nekad živela, našla sam samo običan avgustovski dan, odeću što se sušila na kanapu, koji je neko zakačio za ram svog prozora u prizemlju s jedne i kržljivo drvo s druge strane. Par devojaka, koje su o nečem razgovarale ljuļjajući bebe u starim izanđalim kolicima. Prašnjavi pas-lu-

talica ležao je sklopčan na suvom parčetu zemlje, skupljajući poslednje zrake sunca ovog leta.

Sa betonske klupice koja je štrčala nakrivljeno smeškao se dobroćudni stari pijanac. Na drugoj klupici pored ulaza par momaka sviralo je rodoljubno-armijske pesme na gitari. Par koraka dalje mladić s odsutnim izrazom lica i zenicama malenim kao vrh špenadle čučao je zagledan negde duboko u samog sebe. Ramena su mu se ljuljala u ritmu rodoljubne-gitarske pesme.

– Čuj, a što ti uopšte hoćeš da se s njom sretnoš? – Medino prelepo lice mršti se od nepoverenja. Dve duge paralelne bore pojavljuju se na visokom čelu, uramljenom kratko šišanom plavom kosom. Ogromne plave oči me gledaju sumnjičavo. – Jer ako misliš da će ona moći da ti objasni kako je postala zvezda i zašto je svi ti milioni ljudi slušaju, onda se strašno varaš. Ona ni sama ne razume kako se to desilo.

– Ja nisam imala ni pojma da ona piše pesme – Meda se smeši, pošto je izgleda odlučila da bar delimično poveruje u moje čiste namere. U znak privremenog primirja podiže ogromnu kriglu piva i s guštom poteže par velikih gutljaja. – Jednog dana mi je samo rekla: “E, a ja sam juče baš napisala jednu pesmicu. Hoćeš da čuješ?” I gurnula mi walkman u ruke. A tamo – ‘Sneg’. Ja sam bila totalno u šoku. Jer pod jedan, to je bila, onako, prilično lična pesma, mislim tako, prepoznala sam tamo par situacija iz našeg odnosa. Meda se na trenutak ponovo mršti, ali se ovog puta brzo vraća na temu. – A pod dva, odjednom se ispostavilo da ona ima stvarno super glas. Ja nisam toga uopšte bila svesna. Jer kad priča ima sasvim normalan, običan glas. A kad počne da peva odjednom izvlači iz sebe toliko lepote...

221

– Posle je počela da mi donosi i druge pesme. Ponekad se tako šetamo po ulici a ona niotkuda izvlači walkman i kaže: “E, a ja sam juče napisala još jednu pesmu. ‘Oš da čuješ?’” Ili me zove telefonom u tri ujutru. “E, baš sam sad napisala jednu super pesmu? Da ti odsviram?”

Meda je, svako će u Ufi tiho reći, bila najveća Zemfirina ljubav. Velika tajna. I zapravo, većina pesama je o njoj. Kad smo se upoznale, Meda je slegnula ramenima i rekla: Jeste, tako je. Zato je bolje da ti ja sve ispričam, nego da od drugih svašta čuješ.

– Sve novinare interesuje njena seksualna orijentacija: da li je Zemfira lezbejka ili je biseksualac? I zašto su neke pesme o devojkama a druge o tipovima? Je l' ćeš sad i ti da me to pitaš?

Ne, smejem se, što bih te pitala kad je sve jasno. Meda se smeška. – Ori-jentacija je kao ideologija, je l' tako? – pita me. – Ti si ili ovakav ili onakav. Ili si s nama ili protiv nas. A ljubav – Meda se smeši velikim plavim očima – ljubav nije tako jednostavna. Ljubav ne bira, je l' tako? Odjednom zavoliš čoveka bez obzira na to da li je dečko ili devojka. Ljubav ne trpi nikakvu ideologiju. Ona se jednostavno desi.

– To su posle od seksualne orijentacije napravili biznis: sve te maloletne devojčice u dokolenicama i mini suknjama što se danas ljube na sceni – Meda s neodobravanjem vrti glavom. – I sad čitam po novinama, ti isti što su se pre četiri godine zgražavali nad njenim tekstovima sad pišu da je i Zemfira možda snimila te svoje 'lezbejske' pesme samo da bi skrenula na sebe pažnju, izazvala skandal i tako to. Misle da su pametni ako su cinici. A u stvari su budale.

– A Zemfira ništa nije radila zbog efekta – Meda kaže. – Svaka njena pesma je živa istina, što emotivno, što faktički. To ti je kao topografska mapa njenog života, delimično šifrovana, ali ko je poznaje zna tačno o čemu se radi u svakoj pesmi.

– I da znaš, ja baš time i objašnjavam njen uspeh – Meda odlaže praznu kriglu na sto. – Pare, slava, pomoć producenata, to je sve došlo kasnije. A na početku je bila samo iskrenost, koju ne možeš da ne primetiš. I na tu iskrenost su i odreagovali svi ti ljudi koji je danas obožavaju. Na iskrenost ne možeš da ne odreaguješ. 222 To o čemu ona peva dešava se svakom od nas. To je naša realnost. A ona ume da je spretno, lepo opiše. I onda ti to dođe nešto kao poezija. A onda, kad uzme gitaru u ruke i počne da peva, onda od toga ispadne rok.

– Da li je to poezija? Šta ja znam, ja pomalo u to sumnjam – Artemij Troicki vrti glavom. – Da li je to rok? Mislim da jeste... Mada se meni taj novi ruski rok uopšte ne sviđa. Da sam ja sad mlad, sigurno ne bih slušao rok, naročito ne ruski. Slušao bih elektronsku muziku, ruski hip-hop, ili neki etno, ili nešto kao Manu Chao i tako to. Nešto s mudima, shvataš?

Mladost Artemija Troickog, uticajnog ruskog rok-kritičara proticala je u ono vreme kad su muda bila ovde preduslov za slušanje i sviranje roka. Kad su bendovi svirali u podzemlju – po podrumima i u privatnim stanovima, u domovima kulture u moskovskim predgrađima iznajmljenim tobože za “veće autorske pesme”. Kada si mogao da završiš u zatvoru i zbog svirke u rok bendu, i zbog organizacije “ilegalnih” koncerata ili samo zato što si na takav koncert došao. Kada se presnimavanje kasete s “zabranjenom muzikom” vodilo pod paragrafom u kriminalističkom kodeksu.

I zato Artemij Troicki i dalje gaji duboki sentiment prema tim vremenima. Mada su se ona davno završila, još onda kad je pred kraj 80-ih rok preko noći dobio status zvanične kulture. Tada su na muzičare koji su izmiledi iz podzemlja gledali kao nekad na Alu Pugačovu. Ali to je na sreću trajalo jako kratko.

A onda je jedno vreme rok bio totalno izgubljen, Artemij Troicki klima mudro glavom. – Mislim, potpuno je izgubio svoj *identity*, jer pre toga je rok bio protestna muzika, i kad se ispostavilo da nije baš tako jasno protiv čega bi sad moglo da se buni, on je potpuno *got lost*. I uopšte, taj početak 90-ih je bio potpuno *miserable period* za ruski rok. A onda je vaskrsao pred sam kraj devedesetih, ali sada već u potpuno drugačijem obliku: kao masovna kultura, deo kulturnog marketinga. Na rok su obratili pažnju svi ti proizvođači piva, sve te Pepsi i Fante i Coke. Dobio je svoj radio – “Naš radio” u Moskvi i “Radio-Baltik” u Petrogradu. A Zemfira se jednostavno sjajno poklopila s tim procesom. *Great timing*, Artemij Troicki klima glavom.

Mada, ako ćemo iskreno, Artemij sleže ramenima, kao kulturni, sociološki fenomen ona je izvanredno zanimljiva. – Ne samo da je ona jedna stvarno samostalna devojka u jednom potpuno muškom biznisu kao što je ovde rok, nego je osim toga Baškirka, s muslimanskim imenom i prezimenom, što je kao, super za folk i etno ali nikako nije za rok. I uz sve to ona je jednostavno elementarno ružna, a to je nešto neviđeno na sceni gde je 99 odsto pevačica *bimbos*, sisate plavuše, sve ili ćerke ili žene ili ljubavnice naših “biznismena”. I sad kad ti je na takvom tlu glavna zvezda jedna užasno ružna ali zato nesumnjivo talentovana i inspirisana devojka, to je onda stvarno super pojava. To ti onda daje nadu da svi ti klinici nisu tako tupavi kao što hoće da ih naprave.

223

– Većina njenih obožavalaca su devojčice za koje je ona *role model*. I ako sad izađeš na ulicu, videćeš ih kako šetaju gradom: tinejdžerke s šiškama preko celog lica, u sunčanim naočarima, u odvratnim martinkama i izlizanim farmerkama, pogrbljene, s cigarom u zubima. Male Zemfire. Klonovi. Ali to su ti u stvari obične devojčice, kojima je dosta više presije okoline. Dosta im je više da budu i dobre i poslušne i lepe. Njima je Zemfira jednostavno dala šansu. Vratila im samopoštovanje. Predložila im je savremenu verziju Pepeljuge: ružna ali talentovana devojka snagom svoje volje probija se na sam vrh slave. I meni se ta nova verzija bajke sviđa. Baš mi se sviđa.

– Uostalom... – Artemij Troicki se zamišlja na trenutak – ...uostalom, možda je to i jedini bunt koji je moguć u naše vreme: bunt protiv marketinškog ispiranja mozga. Kad si u inat celom svetu ponosna što si ružna mršava tamnokosa bez sisa ali s darom. I onda umesto o nesrećnoj ljubavi pevaš o AIDS-u, drogi i masturbaciji.

– Šta ja znam, možda je pank i mrtav. I ruski rok je možda isto mrtav – Tem se smeši iz dubine svog ormara, iz koga vadi gomile starih, prašnjavih kasete. – Ali pre nego što je umro, živeo je dovoljno dugo da na njemu izrastu cela pokolenja muzičara, između ostalog i Zemfira. I ja.

Visoki, mršavi Tem seda na pod svoje sobe, savija dugačke noge u turski sed i izvlači odnekud stari kasetofon. Trenutak kasnije iz zvučnika dopire užasna škripa i buka, u kojoj s mukom prepoznajem promukli glas Jegora Letova, čuvenog ruskog pankera iz vremena *perestrojke*. – Eto, na tome sam izrastao – Tem se smeje. – I na ovom – pokazuje mi ostale kasete, na kojim je dečijim rukopisom ispisano: “DDT,” “Akvarium,” “Grupa kino”.

– Ja sam već dete *perestrojke*, znaš, ja se skoro uopšte ne sećam onih vremena. Kad sam ja odrastao, sve je već bilo dozvoljeno. Ali sam ionako na početku slušao samo našu muziku. A onda sam, s nekih jedanaest godina prvi put čuo Nirvanu. I totalno sam odlepio. Mislilo sam: nije moguće da neki tamo Amerikanci mogu tako da me pogode... A ipak je tako bilo. Posle sam počeo da slušam sve pod red: Bitlse, Dorse, Džimi Hendriksa. A onda sam jednom video film Sid&Nancy i ponovo sam odlepio: jer to je ono, kao, priča o dvoje suludih britanskih pankera koji na kraju umiru od droge ali ja sam zapravo u tom filmu video Ufu, i nas ovde. Posrane, samoubilačke. I onda sam počeo da slušam Sex Pistolse. I shvatio sam da je to to. Barem za mene. Jedino što sam ti ja loš materijal za pravog pankera: ne drogiram se, ne nosim zihernadle – smeje se Tem – ja sam ti, ono, kao, lirični panker – i Tem prska u smeh, podižući oblake prašine sa starih kasete.

Lirični panker Tem kuva nam kafu u kuhinji na dvanaestom spratu solitera u jednom od blokova u Sipajlovu. Lirični panker Tem napisao je prošle godine pesmu, zove se “Kafa” i pušta mi demo-snimak, dok se prava kafa krčka na ringli.

Pune čizme samoće
Psovkama na zidu ispisano proročanstvo
Dižeš ruke prema suncu
Ono se ne smeši
U sumornim danima ostaje ti samo
Da kuvaš kafu
Čekaš na ljubav
I redovno dobijaš po jajima
To je ceo tvoj život

Tem kaže da je napisao pesmu baš tu, u kuhinji, dok je gledao kroz prozor. Sedimo tako, pijemo kafu i gledamo kroz prozor. Naokolo blokovi. A iza blokova novi blokovi. I tako dokle pogled seže.

Tem peva u grupi Lumen, jednoj od stotina novih grupa u Ufi. Grupa zapravo postoji još odavno. Još od pre Zemfire, smeje se Tem. Ali, Tem priznaje, tek im je njen uspeh dao nadu. Sad su napravili demo-snimke, sviraju po manjim gradovima i van Baškirije. Čak su jednom bili u Moskvi, na festivalu pank-grupa. Ima se, smeje se Tem, može se...

– Znaš, posle njenog uspeha se u Ufi puno toga promenilo. Ljudi su poverovali da je sve moguće, samo ako stvarno želiš. Pojavila se masa bendova, masa ljudi koji su poizlazili iz podruma gde su do tada uglavnom svirali. Mada, šta da ti kažem, svi su imali samo jedan recept za uspeh: što brže otići u Moskvu i tamo napraviti karijeru. Niko još nije otputovao...

Tem je prvih par godina pokušavao da pomiri muziku i studije prava na Baškirskom državnom univerzitetu. To je sasvim izvodljivo, kaže, njemu je to odlično polazilo za rukom – skupljao je najviše ocene, bio kandidat za magistarske studije. I samo su mu profesori savetovali da ipak izvadi mindđuše, i umesto farmerki i drečavonarandžaste majice u kojoj danima hoda, obuče odelo i zaveže kravatu. – Ali meni se ti njihovi modni saveti nisu dopali – smeje se Tem i prolazi rukom kroz red gustih kovrdža na temenu, koje je jedine ostavio na obrijanoj glavi – pa sam se lepo ošišao, stavio još par mindđuša, a magistraturu sam napustio.

– A ako ćemo ozbiljno, ja sam jednostavno shvatio da nikad neću moći da budem advokat – Tem se naglo uozbiljuje. – Barem ne u ovoj zemlji. Vidiš, tamo te na univerzitetu svi već spremaju za život bez principa, bez kičme i ponosa. Profesori ti u amfiteatru predaju pravo a onda ti na pauzama objašnjavaju da je sve to lepo u teoriji, ali da se u pravom životu računaju neke druge stvari. Veze, umešnost podmićivanja. Ja sam proveo jedno celo leto radeći u pravnom savetovalištu za siromašne, ovde u Ufi. Jednom je kod nas došao neki starac, rodbina ga očerupala, uzeli mu stan, ma, klasična priča. Ja sam se uzeo za taj slučaj, uspeo da pohvatam sve konce i u principu mogli smo da pobedimo na sudu, ali je za sve to bilo potrebno jako mnogo vremena. Čovek mi se zahvalio i rekao da će onda radije da im ostavi taj stan nego da to što mu je još ostalo od života provede po sudovima. I otišao je. A za mene je to bio užasan poraz – ja sam znao da se to lako može rešiti podmićivanjem, znao sam i kome i koliko treba da dam. Ali niti je taj starac imao toliko para, niti sam ja umeo da dajem mito. Mladalački maksimalizam, shvataš... E i tu sam shvatio da ako se u ovoj zemlji budem bavio pravom, tako će mi biti do kraja života: ili ću morati da lažem i varam druge ili sebe. E pa u tom slučaju ja ću radije da sviram...

– Vidiš, ja ti Zemfiru ne slušam, nije to moj tip muzike. Ali je poštu-
jem zbog jedne stvari koju je uradila: slomila je okvire u kojima smo svi pomalo tru-
lili. Pokazala je da sve to može da se radi i drukčije, svežije, pametnije. Možeš i da
budeš uspešan, i da se ne prodaš. I ako ovde ne možeš da pošteno živiš od prava, mo-
žeš bar od muzike – smeje se Tem.

– Sad svi govore: nema komunizma, nema ni roka. Kao, nema protiv
čega da se bori, a rok ti je ono, borba i bunt. Kenjaju, majke mi. Pogledaj malo na-
okolo, svuda ima i laži i prevare koliko hoćeš. Samo to sad nije više toliko u politici,
koliko je među ljudima. Druga vremena, druga sranja – Tem se smeška i pokazuje
rukom na pogled kroz prozor – pogledaj samo ovu pustinju. I šta, zar misliš da se
protiv toga ne vredi boriti?

226 Zemfirine pesme mirišu na vozove, na popljuvane železničke stanice i metalnu pra-
šinu koja se upija u kožu. Baš su tako mirisale devojke, koje su ređale svoje vreće za
spavanje na podu moje dnevne sobe u Moskvi, negde pred kraj leta. I još na znoj i
prašinu, i logorsku vatru pored koje su se grejale protekle dve noći na hipodromu u
gradiću Ramenskoje pod Moskvom, gde se svakog leta održava najveći ruski rok fe-
stival, *Našestvoje*.

Sreli smo se pred šatorom fan-kluba Zemfire, predstavili smo se
imenima iz chata, jer smo se samo tako i znali: Pika Chups, Neopoznanaja, Fira,
Fima, Muza i Lance. I odjednom smo postali realni ljudi. A o tome se zapravo i
radi, smejali su se: chat je samo prvi korak, onda na koncertima upoznaš ljude, a
onda možeš i da sedneš na voz pa da sa tim ljudima putuješ kod drugih ljudi, mo-
žeš da vidiš malo sveta ili bar malo Rusije. Uostalom, dokle može čovek da sedi
kod kuće, u nekom Rostovu na Donu ili Jekaterinburgu ili Magnitogorsku, je l'
tako?

Posle dva dana provedena pod šatorom, devojke su bile umorne i ne-
pričljive. Tuširale su se, prale majice i šortseve da im se nađu za narednih par dana
puta. Iz dubokih džepova vadile su izlizane foto-albume i pokazivale mi slike sa
mnogobrojnih Zemfirinih koncerata, na kojima su bile uzduž i popreko, po celoj
Rusiji. Bielgorod. Čeljabinsk. Crno more.

Nosile su sa sobom gitare, na kojima su usput svirale po podzemnim
prolazima u velikim gradovima, skupljajući novac za hranu i voznu kartu do slede-
ćeg grada. Vozile su sa sobom svoje životne priče – svoje studije i poslove kojima će
se vratiti u septembru, svoje roditelje zaprepašćene njihovim lutajućim odmorima i

raspustima, svoje hrabrosti da se ostavi, napusti i krene u nepoznato oslanjajući se samo na veru u sebe i svoje virtualne prijatelje.

Kad su sledećeg jutra kretale dalje, dogovorili smo se da se sretnemo na samom kraju leta, u Ufi, gde je Zemfira odlučila da proslavi svoj 26. rođendan ogromnim koncertom. Pod uslovom, naravno, da skupe dovoljno para za put. I ako im gitare, izlizane od duge upotrebe, izdrže.

Tražila sam ih u gomili koja se skupljala u parku preko puta gradske većnice Ufe – u gužvi, koju bi pre samo pet godina bilo nemoguće ovde videti. Sedeli su na klupama u parku, na travnjacima i dugačkim niskim stepenicama oko spomenika Lenjinu, raskomoćeni, kao da taj park i grad i cela zemlja samo njima i pripadaju, potpuno ravnodušni prema sumnjičavim pogledima prolaznika, čija se agresivnost mešala sa strahom pred nepoznatom pojavom. Ceo park je mirisao na vozove, metalnu prašinu koja im se uvukla u majice sa slikama listova marihuane i velikim natpisima “Legalize”, u rasta-kapice domaće radinosti, u široke pantalone sa milijardama džepova, u kose duginih boja, ogromne rančeve i prašnjave bandane.

Moje moskovske poznanice nisu doprle do Ufe – ko zna, možda im je ponestalo para, ili energije ili sreće. Upoznala sam neke nove – na primer Mansteru iz Orenburga, visoku i mršavu, s kovrdžavom kosom na kojoj je bila ispisana čitava istorija kućnih eksperimenata sa farbanjem. Manstera je zajedno sa grupom prijatelja iznajmila mikrobus-gazelu i krenula u Ufu specijalno na ovaj koncert. Mama se, naravno, šlogirala kad je čula gde se sprema, kaže pljuckajući s vremena na vreme na zemlju. Kako to sad – sama u nepoznati grad? I to samo zbog nekog koncerta? Vikala je: u moje vreme nismo takve stvari radili – Manstera se smeje. – Šta ja mogu na to da joj kažem – sleže ramenima. – Mogu samo da se radujem što se nisam tada rodila, je l’ tako?

227

Manstera šeta po Ufi već treći dan s par stotina rubalja u džepu i bez krova nad glavom. Planirala je da prespava kod jedne poznanice ali kad je zazvonila kod nje na vrata ispostavilo se da je nema. Ko zna, možda je sa roditeljima otišla na daću... I tako je Manstera sela na otirač pred vratima, pokrila se jaknom i zaspala na hodniku. Negde daleko posle ponoći probudio ju je komšija te poznanice, izašao je na hodnik da zapali. Manstera ga je zamolila za upaljač i tako, počeli su da ćaskaju i kad je tip čuo zašto je završila tu, pred komšijskim vratima, pozvao ju je da prenoći kod njega. Rekao je – to je za poštovanje, kad neko tako voli svoje zvezde. On je, ispostavilo se, svojevremeno isto tako putovao po Sovjetskom Savezu na koncerte tadašnjih rok grupa. Samo to je tada bilo opasno, zabranjeno. – Je l’ možeš ti to da zamisliš, da je rok bio nekad zabranjen? – Manstera se smeje. – Ja stvarno ne mogu.

Komšija joj je znači raspremio kauč, ujutru joj dao čist peškir i dok se ona tuširala ispržio kajganu za doručak. Rastali su se kao prijatelji. I s poštovanjem, ri-spekt, kaže Manstera ozbiljno, pljuckajući na asfalt. Sledeću noć je provela spavajući zajedno sa društvom na železničkoj stanici. Panduri su ih prvo maltretirali, ali su ih onda pustili na miru.

Tanja sedi pored nas i pažljivo sluša o čemu pričamo, ozbiljno klimajući glavom. Tanja ima šesnaest godina i jedva je uspela da nagovori roditelje da je puste. I sad već treći dan hoda po Ufi i ne može da se naraduje. – Ufa je pravi grad – kaže, oduševljena. – Ne kao naš Orenburg, on ti je sav mali, prljav i uopšte jedna prava rupa. U Ufi, čini joj se, tutnji život: sve te velike zgrade, prodavnice, gomile ljudi na ulicama. Sedimo na stepenicama pod spomenikom Lenjina i slušamo kako duž Prospekta Oktobra tandrču zarđali trolejbusi na putu za Černjиковku. Na trenutak uspevam da ih vidim caklećim Tanjinim očima. Provincijalna Ufa narasta do razmera metropole.

Tanja bi htela da što brže otputuje iz Orenburga, zauvek. Orenburg je grad bez perspektive, bez budućnosti. Bez budućnosti za nju, barem. Možda bi baš vredelo preseliti se u Ufu, u Ufi njeni roditelji imaju neke prijatelje, možda će joj oni pomoći da se snađe.

228

Mada i ti prijatelji ništa ne kapiraju – isti su ko njeni matorci. Ne znaju šta je realnost. Ne shvataju kako neko može da dođe u Ufu samo na koncert – da potegne toliki put, stotine i stotine kilometara. Ili kako to neko može da ima prijatelje preko interneta. Ma daj, oni čak ne znaju ni šta je to uopšte internet. Samo: uči, radi domaće zadatke. I toliko. Njeni roditelji, na primer, već se deset godina nisu makli iz Orenburga. Jedino što su leti svakog vikenda išli na daču.

A ona se tamo guši, u tom Orenburgu. I sluša Zemfiru. Tanja veruje da će i ona, baš kao Zemfira, uspeli da pobege od te dosade. Jer i Zemfira se isto tako gušila, to se sve vidi iz njenih pesama. A onda je pobegla.

– Sve te njene pesme su nastale u jednom čudnom vremenu, kada nam se, znaš, činilo da je sve moguće – Sergej Anacki ispija polako gutljaj konjaka. Malena čaša nestaje u njegovim dlanovima. – To su bila takva vremena, u kojima je jedan svet nestajao, neki drugi se pojavljivao, ali niko nije imao pojma na šta će taj novi svet da liči.

– Pij, ne zabušavaj – Sergej mi doliva još pedeset grama konjaka s izrazom lica lekara, koji naliva čudotvorni eliksir. – Pij, nema boljeg leka protiv gripa od konjaka s limunom.

Napolju opet pljušti. Voda se u mlazevima sliva duž tankih staklenih zidova kafića u kome sedimo. S druge strane stakla presijavaju se novi automati za nalivanje benzina i poneki auto koji se u ovakav kasni sat zaustavi na bleštavoosvetljenoj benzinskoj pumpi. Sedimo za dugačkim barom, Sergej, Marina i još par Zemfirinih prijatelja iz starih dana. Pre pet godina svi su radili na Evropi-plus – Sergej je bio direktor, Marina i Lena su se bavile marketingom i reklamom, nešto niže niz šank sedi bivši tonac, pored njega još jedan. Tako, skupe se ponekad ovde u Sergejevom kafiću da se vide, popričaju. Sve se ređe sreću – novi poslovi, nova društva.

– Tada smo svi živeli samo današnjim danom, samo onim šta nam se u tom trenutku dešavalo. Naokolo se sve raspadalo, sve se drobilo, ispod tih ruševina pojavljivala se neka budućnost, ali užasno maglovita i neizvesna. Niko od nas nije bio u stanju da zamisli gde će biti i šta će raditi ni za godinu dana. Ni ja, a kamoli mlađi. Osim Zemfire, naravno – kršni četrdesetogodišnji Sergej smeje se s visine svoja dva metra. – Ona je oduvek znala da će biti zvezda.

Sergej se tačno seća kad ju je prvi put video – u restoranu *Lumiere*, jedinom pristojnom lokal u ono vreme. Pevala je tamo za lokalne biznismene, koji su pregovarali za kafanskim stolovima. Sergej je isto došao sa nekim klijentima, baš je u to vreme potpisivao neke velike reklamne ugovore za radio. – E sad, po restoranima ti obično pevaju lepe, zgodne devojke – Sergej se smeška prisećajući se. – A ja gledam, kad ono stoje pored sintisajzera dvojica tipova: jedan mršav, drugi debeo. Sećam se samo kako mi je proletelo kroz glavu da će pevačica verovatno kasnije da izađe, ali nisam baš nešto mnogo obraćao pažnju na muziku. Imao sam preča posla. A onda je iznenada onako, preko cele sale, pukao divan ženski glas. Ceo restoran je za trenutak ućutao da vidi ko to peva. Kad ono – onaj žgolja. Ispade da nije nikakav tip, nego devojčica.

229

Par meseci kasnije, pojavila se na radiju da snimi neku reklamu za frizerski salon, valjda; Sergej se zamišljeno češka po glavi. Uostalom, nije ni bitno. Odmah ju je prepoznao, dao joj studio da u njemu snimi šta treba. Kad ju je video kako barata mikš-pultom, pomislio je: biće od nje nešto.

– Ubrzo me je zamolila da joj dam noću studio, besplatno, da snimi par svojih pesama. Pristao sam, što da ne. Tada je sve bilo drugačije, niko nije ni mislio o parama i slavi. Za četiri meseca snimila je trideset dve pesme. Ja nikad u životu ni pre ni kasnije nisam video da neko tako radi – trideset dve pesme, sa muzikom, glasom, aranžmanima. Sve je radila sama. Kasnije mi je sve puštala, pokazivala, tako. Ja posle par dana nisam više bio u stanju da je pratim. A ona je bila totalno cool, sve je držala pod kontrolom, znala je tačno šta radi.

– Ujutru smo dolazili na posao, a ona je spavala na stolici u studiju, u odeći. Na podu većito puna piksla, u ćošku redovi praznih konzervi piva. Naša čistačica se uvek užasavala. Pitala me kad ću više da izbacim tu propalicu. A posle je čak i ta čistačica završila u jednom od njenih hitova – Sergej se smeje. – Kažem ti, ona je pravila dokumentarac o našim životima.

– Jednom mi je prišla sa walkmanom. Kaže: e Sergej, a ja sam sinoć snimila super stvar, zove se *Kamilica*. To će da bude megahit. A tamo sve vrvi od tog njihovog slenga, od nekih izraza koje ja totalno nisam shvatao... Ona mi je sve to pročitala s lica i rekla: E, bre, Serjoga, nemaš ti pojma. Kažem ti, ovo je megastvar. I vidiš, bila je u pravu, posle je ta *Kamilica* bila takav hit da joj se smučila. Više je čak i ne peva na koncertima, čuo sam. Eto, a ja do danas ne razumem o čemu se tamo radi...

– A oni su to vidiš skapirali. Svi ti njeni fanovi, što znaju svaku pesmu napamet i ako ih lepo zamoliš mogu i da ti objasne o čemu se tamo radi. Vidiš, oni su njena generacija, to su ti sve deca raspada. Sve se rasturilo: država, način života, pa i jezik. I onda su oni od svega toga slepili neki novi jezik. A ona na tom jeziku peva.

– Nekad se kod nas u šali govorilo da je Leonid Brežnjev politički delatelj epohe Ale Pugačove – Sergej se smeje. – A pre dve godine Ala Pugačova je na Kremlju u Zemfirino ime primila državnu nagradu za stvaralaštvo. Zemfira je objasnila organizatorima da ona nema vremena da dođe jer je to veče davala koncert u Donjecku. I uopšte, rekla im je da mogu da si tu nagradu nabiju u dupe...

– Posle sam čuo da je Ala Pugačova poslala taj pehar poštom Zemfirinoj mami.

Kako opisati koncert? Može da se počne na primer od mraka. Mraka svuda po dvorani, napunjenoj do poslednjeg kvadratnog centimetra. Ili mraka na sceni, na koju polako izlaze muzičari, uzimaju instrumente u ruke i spremaju se da počnu. I onda, kad se iznenada svuda naokolo pale plavičasta svetla i prolamaju prvi zvuci, vidimo im lica i siluete, prste na klavijaturi, ruke na vratu gitara, palice podignute nad bubnjevima. I posle par trenutaka vrištanja i aplauza nad hiljadama ljudi skupljenih u Hali sportova grada Ufe podiže se oštri, pomalo agresivni glas, koji se odbija o zidove dvorane i vraća na scenu pojačan hiljadama drugih glasova koji svi zajedno pevaju za početak priču iz života današnjih ruskih gradova – pesmu o tome kako nestaje ljubav u gužvi na ulicama.

A ako čovek stane na prste ili uspe da skoči videće na trenutak i glavnog krivca tog komešanja – sitnu, mršavu androginu figuru u farmerkama, sportskoj

majici i gitari dva broja prevelikoj. Devojku koja peva zaboravljajući na sebe, koja ne pravi pauze između pesama, prelivajući dva i po sata oštre akorde žešćih komada u promukle jazz-balade.

I kad se malo razgledam, vidim uglavnom radosne ljude koji se sjajno zabavljaju. Vidim Mansteru i Tanju, koje se probijaju kroz gužvu s ružom, koju po svaku cenu hoće da joj poklone za rođendan – i zato, što ih je barem na par dana izvukla iz Orenburga. Ili Tema, koji negde uz zid stoji i odmerava ritam nogom u visokim crnim martinkama – jer mada to nije sasvim njegova muzika, devojka ima dobar drajv i zaslužuje poštovanje.

I u suštini ne vidim ništa neobično. Obične mlade ljude na dobrom rok koncertu. U običnom provincijskom gradu Ufa, kako pevaju tuđim rečima slikane topografske mape svojih sopstvenih života. I samo su pitanja koja postavljaju nova. I traže neke sasvim nove odgovore.

– Draga gospođo, pa i vi baš svašta pitate. Pa to je valjda jasno: kad bi neko o takvim stvarima ovde zapevao pre dvadeset godina, završio bi u zatvoru. Ili u psihijatrijskoj klinici zatvorenog tipa – upravnik katedre za muzičko obrazovanje Više umetničke škole grada Ufa prska u smeh, očito ga zabavlja moje pitanje. Sklona sam da mu poverujem: ipak je gospodin upravnik čovek u solidnim godinama, sigurna sam da dobro pamti ona vremena. – O svojoj seksualnoj orijentaciji, o AIDS-u i... tako to... – upravnik se značajno nakašlja, nespretno glumeći smušenost. 231

– A danas, draga gospođo, danas je naša Zemfira velika zvezda. U ona vremena bismo morali da nekog takvog izbacimo iz škole. A sada, vidite, ceo predavački kolektiv se skupio da sa vama podeli svoje dragocene uspomene. Eto, vidite...

Petnaestak užasno ozbiljnih sredovečnih lica gleda me bez trunke simpatije. Upravnik im je očigledno naredio da ostanu posle predavanja i porazgovaraju sa novinarkom. Još jednom, dvadesetom, tridesetom, stotom po redu koja dolazi da smara jednim te istim pitanjima. Intervjui na temu Zemfire, najpoznatije učenice Više umetničke očigledno utiču na poboljšanje rejtinga škole.

– Da... ona je rasla u uslovima neograničene slobode – upravnik s entuzijazmom klima glavom. Par profesora s automatizmom ponavlja upravnikov gest. – Ona se uopšte nije trudila da na nas ostavi povoljan utisak. Ne, njoj je bilo potpuno svejedno šta ćemo mi o njoj pomisliti, kolege će se složiti. Umela je na primer da nastavnika bez razmišljanja nazove “jarcem.” Je l’ tako kolege?

Zlovolja se sve jasnije odražava na umornim licima okupljenih.

– Naš direktor je, na primer, uopšte nije voleo, ponekad se dvoumio da li da je ipak ne izbací. Govorio je: pa jesu se vremena promenila, ali ne baš do te mere. A razlog bi se uvek našao, znate. Zemfira je umela da nestane iz škole na po par meseci. Ja to nisam ni znao, posle su mi ljudi pričali da se drogírala. Šta ćete, ona vam je bila iz takve sredine. Tamo je teško odupreti se takvim ponudama... – upravnik navlači na lice istrenirani izraz saosećanja.

– Ja sam uvek našem direktoru govorio: ostavite je na miru, družite direktore, to je genije. Ostavite je na miru, ona nikome ne smeta, ide svojim putem, na ispitima ima skoro sve desetke. Šta ona radi u slobodno vreme, nas se ne tiče...

– A talenat je imala, mora se priznati, neobičan, pedagoški kolektiv se verovatno sa mnóm slaže po tom pitanju. Ne-običan. Ja iskreno priznajem da je mi zapravo ničemu nismo naučili. Ona se kod nas svemu naučila sama, iz knjiga i sa snimaka.

– Eto koliko je bila talentovana. A naša škola je uvek pomagala talentima, je l' tako kolege?

Profesori s olakšanjem klimaju glavama, prepoznajući iz upravnikovog tona da se razgovor napokon završio. Doprinos škole razvoju najvećeg imena ruske savremene muzike bio je dostojno istaknut. Nespretno se smešimo i razilazimo.

232

Na hodniku, pred glavnim ulazom ukrašenim ogromnim crno-belim fotografijama zvezda baškirske izvorne narodne muzike, stiže me nasmejana tridesetogodišnjakinja. – Rekle su mi kolege da sam zakasnila na intervju. Šteta... Jer ja Zemfiru jako volim, znate. O, da, ja sam inače Irina, profesor džezza i improvizacije. Jeste li možda za šolju kafe negde u gradu?

– Znaš, to ti je kod nas u Rusiji prva priča te vrste. Ona je stvarno jedno veće otišla na spavanje kao obična provincijalka, u potrazi za slavom, drž'-ne daj, pokaži mi ko ovde ne traži slavu i pare... S tom razlikom što se sledećeg jutra probudila kao prava megazvezda. *Superstar po-ruski* – Miša Kozirjev zamišljeno gladi koziju bradicu rukom ukrašenom nizom teških srebrnih prstenova. – Ceo njen život prevrnuo se na glavce. Juče si bio niko i ništa, a danas svi žele da te vide, sve zanima o kome su zapravo tvoje pesme, da li si lezbejka, da li se drogiraš, zašto pišeš baš takve pesme, a ne neke druge...

– A njeni tekstovi su tako lični i tako dvosmisleni da svi mogu da se u njima pronađu. Svi misle da znaju tačno o čemu peva. Devojke širom Rusije slušaju i misle: hej, pa to je pesma o meni, ona peva o mom životu.

– A pošto je ovo Rusija, onda ti to nisu stotine ili hiljade, nego stotine hiljada ljudi, milioni. I odjednom počinju da te saleću producenti, menadžeri, konsultanti, reklamne agencije, svi bi da se opare na tvom uspehu. Pričaju ti kako si super, kako si najbolja. Mislim, od svega toga stvarno može čoveku da se zavrti u glavi. I onda se jednostavno izgubiš, zaboraviš ko si.

– Vidiš, mnogi imaju dovoljno snage i talenta da sa osamnaest–devetnaest godina napišu par lepih, strastvenih, provokativnih pesama. Mnogi imaju čak i dovoljno sreće da od toga naprave svoj debi–album. Ali ako album ispadne uspešan, sve se odjednom menja. Bio si očajan, depresivan, u većitom konfliktu sa svetom, imao si džumbus u ličnom životu, nisi znao da li te privlače devojke ili dečaci, nisi shvatao šta taj svet od tebe uopšte zahteva i zašto, roditelji su ti odrasli u svetu u kome nije bilo takvih problema kao što su tvoji. Bio si očajno usamljen. I onda odjednom postaješ slavan, idol miliona ljudi koji imaju iste te probleme. Svi te vole, stotine fotografa prate svaki tvoj korak, lice koje nisi htela da gledaš u ogledalu odjednom postaje simbol... Imaš sve. I šta dalje?

– Prva dva albuma nastala su zapravo kad se i ona kao i milioni ljudi naokolo borila sa svim tim problemima odrastanja, pa još u ovoj našoj Rusiji. To su sve te njene buntovničke, besne pesme koje je dovezla ovamo iz Ufe. I ja sam se dugo pitao da li je to sve – da li će uopšte napisati išta novo. Ali ona se vratila, s trećim albumom. Mirnijim, zrelijim. I mada je pomalo promenila formu, uspela je da sačuva ono što je najvažnije: iskrenost osećanja o kojima peva. Umesto buntovnih pesama koje bi zvučale lažno, napravila je iskreno mirne pesme, koje su opet neka vrsta izazova. Kao da kaže: eto me, to sam ja, vaša zvezda. Naučila sam ponešto za ovo vreme, shvatila sam par stvari o sebi, o svetu, o ljudima. Promenila sam se. A vi?

233

– Ja se tom njenom uspehu dvostruko radujem – Irina se smeši dok maršira brzim, dugačkim korakom po gradskim ulicama. – Pod jedan, zato što sam je oduvek jako volela i baš sam stvarno za nju navijala, a pod dva... Samo pogledaj šta se dešava na ruskoj sceni: gomila nekih najlonskih zvezdi sa tanušnim glasićima i telima supermodela. I sve plavuše... Više ih čak i ne zovu “bend,” “grupa,” nego “projekti.” Pa dobro, otkad je to muzika “projekat”? Muzika je nešto bez čega onaj što tu muziku pravi ne može da živi. Evo ja na primer ne mogu da živim bez džeza. Bez svega mogu, samo dok mogu da pevam. Tako ti ja na to gledam. I zato se radujem njenom uspehu, jer je u suštini pobedila prava muzika. Naši ljudi su umesto “projekta” izabrali pravu ženu od krvi i mesa.

– Ona je sva u tome šta radi. Ona živi kao što peva i peva kao što živi. I iako je ona sama, unutrašnjja, sva u konfliktu, između njenog života i njene muzike nema nikakvih protivrečnosti. Ona je prošla kroz sve o čemu peva: i kroz razočaranja i kroz komplekse i kroz drogu, i ljubav i prijatelje koji su umirali od AIDS-a ili od overdoza.

– Jesi li videla ova naša dvorišta po blokovima? – pita me. – I sve te kućice-lutalice što po njima žive? E, ona ti je ko te lutalice. Ružna, mršava i izglednala ali zato superinteligentna i sa izvrsnim njuhom za istinu. Lutalica mora da nanjuši laž na kilometar, inače neće preživeti.

– Ona ti je devojka s dvorišta. Ni nju, ko ni većinu ove naše dece, nije imao ko da uči životu. Sami su se naučili. I ona peva njihovim jezikom, peva o tom životu na dvorištu, jezikom dvorišta. I nije ni čudo što je toliko ljudi voli. Pa na takvim dvorištima živi osamdeset posto naše dece.

– Pitaš me što je toliko vole? – Miša se smeška. – Zbog iskrenosti. Zbog neverovatne iskrenosti u njenim pesmama. Zato što se ne folira da je neko ko zapravo nije.

234

– Zato što je ružna i talentovana, zato što bez obzira na slavu i pare i dalje šeta patike i farmerke. Zato što puši, pije pivo i nikad je nećeš videti u cipelama na štiklu. A ako je neko iznervira tera ga na kurac. Ona je jednostavno *bad rock chick* na ruski način. Prava, bez poziranja. A to je mnogo bliže našim životima nego *good pop chicks* koje ovde viđaš na svakom koraku, sve te ruske Dženifer Lopez i Britni Spirs.

– I ljudi to ovde umeju da cene, umeju da cene to što Zemfira liči na nas, na Rusiju, a ne na sve te lakirane američke zvezde. Hej, bre, pa ova država je jedna neviđena krševina i ovde muzika mora da bude angažovana. Pre je bila angažovana politički, a sad – čisto ljudski. I ima da te tera da misliš, da priznaš samom sebi da si sjeban. I možda ništa ne možeš da promeniš, ali pogledaj se bar u ogledalo i nemoj sam sebe da lažeš.

– Svi smo mi ovde pomalo sjebani i ne umemo baš najbolje da s tim izađemo na kraj. A ona je jedna od nas.

– Uvek mi je govorila: Irka, ja taj tvoj džez ni za kurac ne razumem – profesorka Više umetničke smeje se bez trunke lažne finoće. – Govorila je: kad te slušam kako pe-

vaš ili kad pevaju te tvoje crnje, čini mi se super. Ali kad ja pokušam, ništa mi se ne sviđa. Ja umem da pevam samo rok.

– Ali to stvarno nije tako – kaže Irina. – Jer vidiš, Zemfira u stvari ne peva ni rok, ni pop, ni ruski ni ne-ruski... – Irina se na trenutak učuti tražeći pravu reč.

– Slušaj, a znaš li ti šta je to *blues*? – pita me odjednom. – Samo nemoj da mi prepričavaš istoriju žanra, molim te... Znaš li ti o čemu se zapravo tamo radi, o čemu je zapravo taj *blues*?

Vrtim glavom. Verovatno ne znam.

– *Blues*, to ti je kad pošten čovek peva kako je težak ovaj život. Zemfira, šta god da peva, uvek peva *blues*.